

IN 10 STAPPEN NAAR EEN GROENE BINNENTUIN

MILIEUCENTRUM AMSTERDAM

Waarom deze brochure?

Stelt u zich eens voor. U zit in de woonkamer. Plotseling hoort u een hoop lawaai. U kijkt uit het raam en ziet een opmerkelijke bedrijvigheid in uw binnentuin: bomen worden gekapt en er verschijnt een graafmachine. Wat blijkt... de plaatselijke winkelier is bezig zijn zaak uit te breiden ten koste van het groen en de bomen in uw binnentuin. Wat nu?

Geen ongewone vraag, helaas. Dit, en ook andere inbreuken op binnentuinen, overkomt jaarlijks veel Amsterdammers. Vaak weten zij niet hoe dit te voorkomen. Milieucentrum Amsterdam wil hier verandering in brengen. In deze brochure leest u hoe u zich sterk maakt voor en invloed uitoefent op het behoud van een groene binnentuin. De informatie richt zich op hoe u inspraakprocedures kunt volgen en geeft tevens enkele tips voor het aanleggen van groene tuinen. Met deze gids vangt u dus twee vliegen in één klap. Het tienstapenplan geeft u niet alleen inzicht in uw mogelijkheden maar biedt u ook uitzicht op een groene binnentuin!

Milieucentrum Amsterdam

Bebouwde binnentuin in de Jordaan

Binnentuinen

Sinds geruime tijd worden huizen in de stad in zogenaamde gesloten bouwblokken gebouwd. Ofwel: een vierkant van huizen waarin een binnentuin ligt. Het idee erachter is dat in een dichtbebouwde en steeds drukker wordende stad ook een plek moet zijn met rust en groen: de gesloten of halfopen binnentuin. Aan de voorzijde van de woning hebben bewoners de drukte van het stadse leven te dulden. Aan de achterkant is plek voor een groene oase met rust en ruimte voor planten en dieren. Althans dat wás zo.

Waarom groene binnentuinen?

De bomen en planten geven rust en ontspanning aan vaak honderden bewoners van één bouwblok. Zo zorgen de tuinen voor de noodzakelijke woonkwaliteit en zijn ze voor velen een belangrijke vestigingsfactor. Daarbij geven de bomen privacy, geven ze ruimte aan vogels en insecten en zorgen in de zomers voor verkoeling. Daarnaast zorgen groene, onbebouwde binnentuinen voor de nodige wateropname tijdens zware regenbuien.

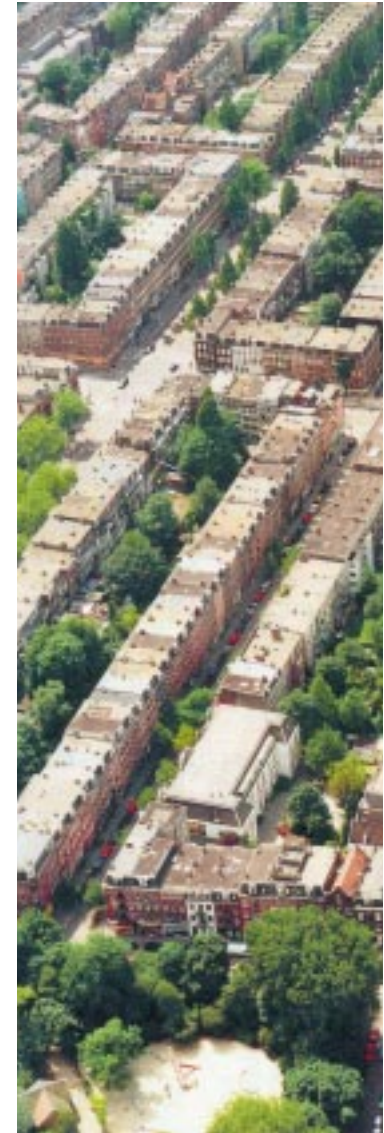
Helaas worden sinds de jaren '60 steeds meer binnentuinen volgebouwd ten behoeve van woning- en winkeluitbreidingen. De laatste jaren vallen binnentuinen ook ten prooi aan de bouw van parkeergarages. Groene, onbebouwde binnentuinen dreigen door deze ontwikkelingen te verdwijnen.

Wie is verantwoordelijk?

Er zijn drie partijen: de eigenaar van de binnentuin, het stadsdeel dat vergunningen geeft en de bewoners die uitkijken op de binnentuin. De eigenaar mag de binnentuin inrichten zoals hij dat zelf wil. Maar wel binnen de wettelijke grenzen: voor kappen van bomen en bouwen zijn vergunningen nodig. Het stadsdeel geeft die vergunningen af of weigert ze. Bewoners kunnen invloed uitoefenen op vergunningen: als u nadeel hiervan heeft kunt u bezwaar maken. Daarmee kunt u onnodige kap van bomen voorkomen.

Veel belangen

Het is natuurlijk gemakkelijk gezegd dat binnentuinen groen moeten blijven en mooier moeten worden gemaakt. Juist omdat we in een stad wonen - vaak dicht op elkaar - spelen er vaak tegenstrijdige belangen. Het is daarom belangrijk te kijken of verschillende meningen en behoeften kunnen worden samengebracht en kunnen leiden tot een oplossing waarin ieders belang wordt gehoord. Met een groen eindresultaat!

Uitzicht op binnentuinen in De Pijp

Het tien-stappenplan

Het Milieucentrum heeft een tiental stappen voor u geformuleerd die kunnen helpen bij het groen houden van de binnentuinen. Ook als blijkt dat er toch gebouwd moet worden in de binnentuinen, kan het groen behouden en gestimuleerd worden. Bouwen hoeft niet altijd het verdwijnen van groen te betekenen! Voor de binnentuin zijn de belangrijkste onderwerpen: bouwen en bomen. De regels voor bouwen zijn vastgelegd in het bestemmingsplan en de Woningwet (zie STAP 1). De regels voor bomen staan in de bomenverordening (zie STAP 6). Maar het belangrijkste is: weet welke vergunningen er aangevraagd worden (zie STAP 1 t/m 3), dan kunt u op tijd reageren!

1 Wat zijn de wetten en regels?

Voor verschillende plannen bestaan vaak verschillende regels en procedures. U hoeft ze natuurlijk niet allemaal uit het hoofd te leren. Het is wel praktisch om te weten wanneer een stadsdeel een kapvergunning mag afgeven of wat de bestemming van uw binnentuin is. In het bestemmingsplan en de Woningwet staat beschreven op welke plekken en volgens welke voorwaarden gebouwd mag worden. Informatie over bestemmingsplannen, Woningwet, bouwverordening en beleid is op te vragen bij uw stadsdeel. Op www.overheid.nl kunt u verschillende wetten vinden zoals de Wet op de Ruimtelijke Ordening en de Woningwet.

Bestemmingsplan

Bestemmingsplannen worden door het stadsdeel gemaakt. Deze plannen regelen het gebruik en de bebouwingmogelijkheden van grond. Vaak is een bestemmingsplan geldig voor een wijk of (een deel van) een stadsdeel. Uw binnentuin is hier ook in opgenomen. Het bestemmingsplan bestaat uit een plankaart, een toelichting en de voorschriften. Hierin staat precies omschreven wat wel en wat niet mag in uw binnentuin. Elke tien jaar hoort een stadsdeel bestemmingsplannen te vervangen door nieuwe. Er wordt dan een nieuw ontwerp gemaakt en daarover mag u zowel schriftelijk als op een open inspraakbijeenkomst uw mening geven.

Tuin op Wittenburg

Gevelbegroeiing

Woningwet

In de nieuwe Woningwet 2003 zijn drie varianten van particuliere bouwwerken aangegeven: vergunningvrije, licht-vergunningplichtige en regulier vergunningplichtige bouwwerken. Voor binnentuinen kan deze nieuwe regelgeving nare gevolgen hebben. Want tegenwoordig hoeft er niet altijd een bouwvergunning meer aangevraagd te worden (=vergunningsvrij bouwen) voor een uit-, bij- of aanbouw in de tuin van de particuliere woning. Gelukkig zijn hier wel beperkingen aan gekoppeld. Wanneer een gebouw een bepaalde omvang heeft, is een lichte bouwvergunning of een reguliere bouwvergunning nodig. **Let op:** deze regel geldt niet voor winkeliers, instellingen of bedrijven, zij moeten altijd een bouwvergunning aanvragen! Met de brochure 'Spelregels voor bouwen en verbouwen, volgens de Woningwet per 1 januari 2003' kunt u meer te weten komen over welk soort gebouwen een vergunning noodzakelijk is. Deze is gratis te bestellen via T 0900 - 8052 of te downloaden via www.vrom.nl.

2 Controleer kennisgevingen

Als u op de hoogte bent van de bouwplannen in uw binnentuin, kunt u hierop invloed uitoefenen. Als bijvoorbeeld een winkel wil uitbreiden in de binnentuin, moet uw stadsdeel de bewoners hiervan op de hoogte stellen. In de gratis huis-aan-huisbladen, zoals het Amsterdams Stadsblad en de Westerpost, staat welke bouwvergunningen en kapvergunningen zijn aangevraagd en afgegeven. Dit zijn kennisgevingen of bekendmakingen. Hierbij is altijd een adres vermeld waar de vergunning op van toepassing is. Ook staat vermeld op welke adressen u de bijbehorende stukken kunt bekijken, tot welke datum dat kan en hoe u uw mening erover kunt geven. Als u de huis-aan-huisbladen niet in de brievenbus vindt, kunt u ze gratis afhalen bij het stadsdeelkantoor, buurthuizen of bibliotheken. In sommige gevallen zijn de vergunningen ook op de website van uw stadsdeel te vinden. Zie: www.amsterdam.nl/stadsdelen

Kennisgevingen per internet

U kunt kennisgevingen van uw stadsdeel in het Amsterdams Stadsblad gratis per e-mail ontvangen. U krijgt dan wekelijks de pagina thuisgestuurd, precies zoals die in het Amsterdams Stadsblad staat. Handig, als u de krant niet ontvangen heeft en wel op de hoogte wilt blijven. Aanmelden voor deze nieuwsbrief kan via: www.weekmedia.nl/gemeentefin.htm

3 Geef uw mening

Als winkeliers of bewoners willen uitbreiden in de binnentuin, maken zij in de meeste gevallen een plan en bespreken dit met het stadsdeel. De aanvrager maakt zo zijn belang duidelijk. Het belang van de bewoner, u dus, wordt vaak slecht meegewogen omdat bewoners zich niet zo sterk laten horen. Het stadsdeel is verplicht volgens de Algemene wet bestuursrecht (AWB) een zorgvuldige afweging van alle belangen te maken. Dus... maak uw stem duidelijk aan het stadsdeel zodat die ook wordt meegewogen. Uw mening over een bouwplan kunt u in de meeste gevallen schriftelijk geven. In de eerder genoemde kennisgevingen staat hoe u dat precies kunt doen en op welk tijdstip.

Binnentuin in de 2e Van der Helststraat, in de Pijp

Zienswijze, bezwaar of beroep?

Er bestaan verschillende benamingen voor uw schriftelijke reactie op een bouwplan of bestemmingsplan. Wanneer een stadsdeel het voornemen heeft een nieuw bestemmingsplan te maken, heet een reactie hierop een zienswijze. Indien u reageert op een reeds vergund bouwplan, heet uw reactie een bezwaarschrift. Daarna heeft u nog de mogelijkheid in beroep te gaan middels een beroepschrift. Via www.milieuhulp.nl kunt u inzicht krijgen in de verschillende soorten inspraakprocedures. Op deze website vindt u handige voorbeeldbrieven die u op weg helpen bij het geven van uw mening aan het stadsdeel.

Voorlopige voorziening

Als u bezwaar of beroep heeft ingesteld tegen een verleende kap- of bouwvergunning, kunt u voorkomen dat er direct gekapt of gebouwd gaat worden. Dit doet u door ook een 'voorlopige voorziening' in te dienen bij de voorzieningenrechtbank bij de rechtbank van Amsterdam. Het verzoek om een voorlopige voorziening stelt de werking van het besluit direct uit tot de voorzieningenrechter uitspraak heeft gedaan op het verzoek. Voor het indienen van een verzoek om een voorlopige voorziening, bent u griffierecht verschuldigd bij de rechtbank. Op www.milieuhulp.nl leest u meer hierover.

Uw mening geven is zinvol

Geef altijd uw mening. Het heeft zin, maar wees wel op tijd! Zorg ervoor dat uw brief binnen de gestelde termijn bij het stadsdeel is. De termijn waarbinnen u kunt reageren, staat in de kennisgeving. Als u niet op tijd reageert, wordt uw mening niet meegewogen. Het niet ontvangen van een stadsdeelkrant is volgens de rechter meestal geen geldig argument om niet op tijd te reageren.

Daktuin in De Pijp

4 Sluit u aan bij een groep of vereniging

Het is mogelijk dat een groep of vereniging bezwaar maakt tegen de plannen waar u ook bezwaar tegen hebt. Sluit u bij hen aan, want hierdoor wordt het draagvlak van uw bezwaar veel groter. Informeer bij bewonersorganisaties of wijkopbouworganen of er een lokale groep werkzaam is waarbij u zich aan kunt sluiten. Zelf een groep oprichten met personen die uw bezwaar ondersteunen kan natuurlijk ook. Samen staat u sterker. Vraag daarom uw burens wat zij van de plannen in uw binnentuin vinden. Wellicht zijn zij niet op de hoogte van plannen en willen zij u graag steunen. Dat kan door hen ook bezwaar te laten maken.

Blijf praten!

Probeer in contact te komen en te blijven met degene die bouwplannen heeft ter uitbreiding van de binnentuin. Als u 'in gesprek blijft' met degene die bouwt, is het soms mogelijk de plannen aan te passen zodat het voor u een verbetering kan opleveren.

5 Een stadsdeel moet handhaven

Als er plotseling gebouwd wordt in uw binnentuin en u weet niet zeker of het volgens de regels van de Woningwet en/of het bestemmingsplan gebeurt, neemt u dan contact op met de afdeling Vergunningen van uw stadsdeel. U kunt dan nagaan of er een vergunning is verleend. Indien er illegaal gebouwd wordt, kunt u een schriftelijk verzoek tot handhaving naar het dagelijks bestuur van het stadsdeel sturen. Het stadsdeel wordt hierdoor geprikkeld de zaak te onderzoeken, zij zijn immers verplicht een besluit te nemen op uw verzoek. Het stadsdeel kan de bouwer verplichten (= bestuursdwang) het gebouw in overeenstemming met de voorschriften te brengen. Als het stadsdeel besluit niet of niet volledig te handhaven dan kunt u een bezwaarschrift indienen of na de bezwaartermijn een oordeel van de rechter vragen.

U vindt: "Het stadsdeel moet zelf controleren of er illegaal gebouwd wordt!"

Een stadsdeel moet actief handhaven en mensen die illegaal bouwen aanpakken. Maar voor een stadsdeel is het vaak lastig te controleren waar illegaal gebouwd of gekapt wordt. U kunt het stadsdeel een handje helpen door hen te melden wanneer u vermoedt dat er illegaal gebouwd wordt.

6 Bomen, wat zijn de regels?

In binnentuinen staan vaak bomen. Als er gebouwd wordt in een binnentuin, moeten bomen soms gekapt worden. Maar kappen mag niet zomaar. In de bomenverordening, de regels over bomen van het stadsdeel, staat wanneer wél en wanneer niet gekapt mag worden. Als een boom een doorsnede van meer dan tien centimeter heeft en 1,3 meter boven maaiveld groeit, moet een kapvergunning worden aangevraagd. Ook hiervoor geldt: u hebt het recht het stadsdeel te laten weten dat u het hier niet mee eens bent. Houd goed in de gaten of er voor bomen in de binnentuin een kapvergunning wordt aangevraagd. Herhaal daarom de stappen twee en drie en eventueel vier.

Bomen in tuin in Oud-West

Eén plan, twee procedures

Een kapvergunningsprocedure loopt vaak tegelijk met een bouwaanvraagprocedure. Wanneer u uw zienswijze geeft over een kapaanvraag, geef dan ook uw zienswijze over de bouwaanvraag. Het zijn twee verschillende vergunningsaanvragen waar u dus afzonderlijk uw zienswijzen op moet geven. In de kapaanvraag kunt u aangeven waarom u niet wilt dat er gekapt wordt. In uw zienswijze op de bouwaanvraag kunt u aangeven dat er op de plek waar gebouwd gaat worden bomen staan. U kunt overigens hierin ook ideeën aankaarten zodat bij de bouw rekening gehouden kan worden met het groen. Let bovendien op dat een kapvergunning niet voorbarig wordt verleend, dus zonder voldoende zekerheid dat de bouwplannen vastliggen. In sommige gevallen worden bomen gekapt zonder zekerheid van bouwen.

8 Daktuinen (TIP)

Daktuinen kunnen het verlies van het groen in de binnenterreinen gedeeltelijk compenseren. Als er dan toch gebouwd moet worden, dan kijkt u waarschijnlijk liever uit op een dak met planten dan op een grijs vlak?

Als u uw zienswijze of bezwaar geeft op een bouwplan in uw binnentuin, kunt u vragen het verlies van het groen te compenseren. Het compensatievoorstel kan het aanleggen van een daktuin op de uitbouw zijn. Dit voorstel is niet wettelijk te verplichten maar misschien treft u een gewillig oor voor een groene inrichting van het dak.

Hoe maak ik een daktuin? (Tip voor 'bouwers')

Dienst Ruimtelijke Ordening heeft onlangs een handleiding gepubliceerd met daarin mogelijkheden voor het aanleggen van daktuinen. Hierin leest u precies hoe u een daktuin kunt aanleggen en wat daarbij komt kijken. De nota heet 'Handleiding Daktuinen', deze is te koop bij het Informatiecentrum Zuiderkerk, Zuiderkerkhof 72, Amsterdam of www.dro.amsterdam.nl. Voor nog meer informatie is ook de publicatie 'Tuinen op niveau' interessant van stadsdeel Oud Zuid. Zie ook: www.binnentuinen-oudwest.nl/ton

7 Subsidies (TIP)

Enkele stadsdelen in Amsterdam stellen subsidies ter beschikking voor het aanleggen en inrichten van geveltuinen voor bewoners. Het gaat hier om gevels aan de voorzijde van de woning. Stadsdelen kunnen natuurlijk ook een rol spelen bij het stimuleren van het groen in binnentuinen. Stadsdeel Oud-West, bijvoorbeeld, heeft een zogenaamde zelfbeheersubsidie ten behoeve van het gezamenlijk beheren van groen door bewoners. Stadsdelen hebben vaak verschillende 'geldpotjes' waaruit initiatieven van bewoners op het gebied van groen worden gesteund. Vraag uw stadsdeel eens of zij ook subsidies voor groeninitiatieven hebben.

Geveltuintjes

9 Meer doen? (TIP)

Is uw binnentuin helemaal betegeld?

Verwijder de tegels en zet planten in uw tuin! Ook als u geen zon in uw tuin heeft, is het mogelijk het groen te laten groeien en bloeien. Klimopsoorten, klimhortensia en enkele kruidsoorten kunnen prima zonder zon. Informeer eens bij het tuincentrum, zij weten er meer van. Of kijk op: www.planten.pagina.nl of www.tuin.pagina.nl.

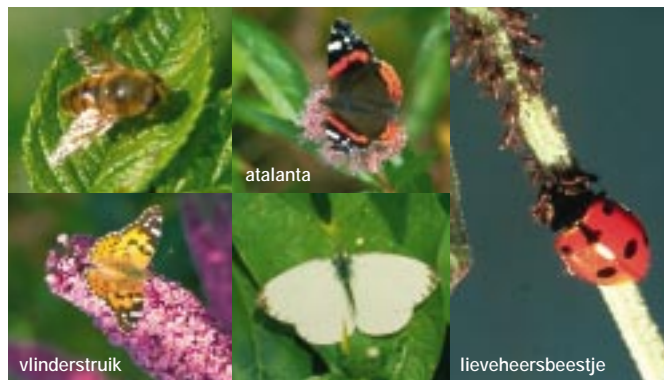
Overigens wordt vaak gezegd dat klimopsoorten, groeiend langs de gevels van huizen, de voegen aantasten. Dit is echter niet het geval. Sterker nog, zij beschermen de gevelconstructie tegen grote veranderingen van temperatuur en vocht. Gevelplanten vragen wel onderhoud. Dit is een aandachtspunt als u de gevelplant hoog laat uitgroeien.

Gezamenlijk beheer binnentuin

Meestal is de binnenruimte van een woonblok verdeeld over verschillende eigenaren. De binnentuinen vormen met elkaar wel een geheel. Van bovenaf lijkt het wel een stukje park of bos. Het onderhoud aan hoge bomen en grote struiken is voor de individuele eigenaar moeilijk. Vaak ontbreekt het aan deskundigheid. Een gezamenlijk beheerplan op hoofdlijnen kan uitkomst bieden. Door samenwerking wordt het eenvoudiger.

Wilt u een uitbouw in de tuin maken?

Leg er in ieder geval een sedumdak op. Een sedumdak heeft weinig onderhoud nodig, is goedkoop en er groeien toch wat plantjes en mossen op. Dit geeft een groen aanblik voor uw bovenburen. Dat is toch het minste wat u kunt doen als u gaat bouwen! Vergeet hen overigens niet te informeren over uw plannen!

houtpantserjuffer

Vijanden van amfibieën

Amfibieën worden niet alleen door andere dieren gegeten, maar ze eten ook nog eens elkaar op! Een impressie van hun wel en wee: "Een kleine watersalamander is gek op de eieren van de bruine kikker. De gewone pad laat deze eieren met rust omdat ze een beetje giftig zijn. Gewone padden eten de watersalamanders weer op. Trouwens, padden eten eigenlijk alles wat in hun bek past. Watersalamanders moeten verder uitkijken voor de merel. Deze kan in korte tijd tientallen watersalamanders uit de vijver vissen als ze lucht komen happen.

Bescherming met gaas boven de vijver is soms nodig om niet al je salamanders kwijt te raken. De bruine kikker op zijn beurt haast zich weg als er een kat in het zicht is. Katten doden veel bruine kikkers, die in hun doodstrijd keihard kunnen gillen. Van de licht giftige pad blijft een kat meestal wel af. Voor onvoorzichtig parende amfibieën is de bruine rat en de egel weer zeer gevaarlijk.

Weer terug naar de kikkervisjes van de bruine kikker. Die worden opgegeten door libellen en watersalamanderlarven. Ook volwassen salamanders worden door de grote larven van bijvoorbeeld de blauwe glazenmaker gegeten. Juist deze libellensoort legt bij voorkeur zijn eieren in tuinvijvers". Kortom, met vijvers en al dan niet geïntroduceerde amfibieën haal je daadwerkelijk een stuk ecologie in huis!

Amfibieën in de tuin!

Wilt u meer dieren en amfibieën zoals kikkers, salamanders en padden in uw tuin? Dat kan. We hebben voor u een handig lijstje met tips opgesteld. Als u deze volgt, komen de amfibieën vanzelf bij u langs!

T I P S

1 Maak een landbiotop in de tuin

Een landbiotop, ofwel (gecreëerd) leefklimaat voor dieren, maak je van composthopen, stapels hout, bielzen, takkenhopen, boomstammen en/of veel bodembedekkende planten. Dit zorgt voor voedsel en dekking voor dieren tegen de vele vijanden.

2 Maak een verblijfsplaats om te overwinteren

Zo'n overwinterplaats maak je heel gemakkelijk van losgestapelde stoeptegels, oude trottoirbanden, een hoop stenen of slordig gemetselde muurtjes. Om deze plaatsen vorstvrij te houden, dek je de verblijfsplaatsen af met plaggen of grond. Vooral kleine watersalamanders en gewone padden maken hier gebruik van. Bruine kikkers hebben de gewoonte om met flinke aantallen in de vijver te overwinteren. Salamanders doen dit soms met enkele exemplaren, maar beide groepen doen aan risicospreiding. Dat wil zeggen: een deel op het land en een deel in het water, zodat nooit de hele populatie in een strenge winter dood vriest. Gewone padden daarentegen overwinteren alleen maar op het land.

3 De tuinvijver helpt bij een succesvolle voortplanting

Amfibieën hebben water nodig om zich voort te planten. Vandaar dat een tuinvijver, niet alleen voor u, maar ook voor de amfibieën een welkome aanvulling is in uw tuin. Een ingegraven cementbak kan al voldoende zijn om af en toe een nieuwe generatie toe te voegen. Er mogen alleen geen vissen in het voortplantingswater voorkomen. Die eten namelijk alle eieren en jongen op.

Colofon

Deze brochure (Inzicht in groen uitzicht) is een uitgave van Milieucentrum Amsterdam en verschijnt als bijlage van Amsterdams Milieu, nummer 1/2005. Het Milieucentrum is een onafhankelijke organisatie van natuur-, milieu- en bewonersgroepen in en om Amsterdam. Milieucentrum Amsterdam heeft twee hoofdtaken: ondersteuning van vrijwilligersgroepen en beïnvloeding van gemeentelijk beleid.

Tekst: Margot Leeuwen met dank aan de klankbordgroep: Peter Kollee, Barry Meruma, Ralph Stuyver, Vera Amende, Arthur Buursma, Rik van der Helm en Martin Melchers. Eindredactie: Dorinde van Helden. Ontwerp en pre-press: Marieke Scheijvens. Druk: De Raddraaier. Fotografie: Margot Leeuwen, Dorinde van Helden, Ralph Stuyver, Peter Kollee en Dienst Ruimtelijke Ordening, gemeente Amsterdam.

De Nationale Postcode Loterij steunt Milieucentrum Amsterdam

Wilt u het werk van Milieucentrum Amsterdam steunen? Meldt u dan aan als donateur bij het Milieucentrum via mca@milieucentrum-amsterdam.nl of maak een bedrag over op girorekening 3481246 t.n.v. Milieucentrum Amsterdam o.v.v. éénmalige bijdrage.

MILIEUCENTRUM AMSTERDAM

Milieucentrum Amsterdam
Plantage Middenlaan 2-G
1018 DD Amsterdam
telefoon (020) 624 15 22
fax (020) 626 85 91

e-mail mca@milieucentrumamsterdam.nl
internet www.milieucentrumamsterdam.nl

10 Meer weten?

Heeft u na het lezen van deze brochure behoefte aan meer informatie?
Hieronder vindt u een overzicht van websites en recente publicaties.

Websites

www.milieucentrumamsterdam.nl

www.binnentuinen-oudwest.nl

www.amsterdam.nl

www.dro.amsterdam.nl

www.vrom.nl

www.milieuhulp.nl

www.milieurechtshulp.nl

www.bomenstichting.nl

Recente Publicaties

Buitengewone Binnentuinen Amsterdam

Een uitgave van Platform Spaar de Binnentuin, 2001

Tuinen op niveau

Stadsdeel Oud Zuid, Voorstellen voor meer groeimogelijkheden
in De Pijp, 2001

Handleiding daktuinen

Gemeente Amsterdam, Dienst Ruimtelijke Ordening, 2004

Het groene dak van Amsterdam

Amsterdam Anders / De Groenen, 2004

Recht op bomen

Handleiding voor inspraak bij dreigende kap,
Bomenstichting, E. Koot, 1999

